מה עמיתך באחת אף עובד כוכבים נמי באחת אמרי ולאמימר א) דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר ב) א דבר תורה מעות קונות משיכה לא (א) אהני לעמיתך לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה אלא אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים במשיכה לעמיתך למה לי אמרי לעמיתך אתה מחזיר אונאה ב ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני ג מאל תונו איש את אחיו נפקא חד א) בכנעני וחד ד בהקדש וצריכי דאי כתב רחמנא חד הוה אמינא לכנעני הוא דאין לו אונאה ב) אבל הקדש יש לו אונאה קמ"ל הניחא ה למ"ד גזילו ג) אסור היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה אלא אי סבר לה כמ"ד גזילו של כנעני מותר אונאה מיבעיא אמרי אי סבר לה כמ"ד גזילו מותר על כורחיך כר' יוחנן ס"ל מיתיבי ו הלוקח ז גרוטאות מן העובד כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה ה) ליס המלח ואי אמרת מעות קונות משיכה ל"ל הכא במאי עסקינן שקיבל עליו לדין בדיני ישראל אי הכי מעות למה לי הכי קאמר אע"פ שנתן מעות אי משיך אין ואי לא לא אי הכי קשיא רישא אמר אביי רישא משום דאיכא מקח טעות אמר ליה רבא רישא משום דאיכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות רישא דלא יהיב זוזי לא מיחזי בעבודת כוכבים ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מיחזי בעבודת כוכבים ביד ישראל ואביי אמר לך רישא מקח טעות דלא ידע דהא לא יהיב ליה זוזי סיפא לאו מקח טעות הוא דכיון דיהיב זוזי כי קא משיך איבעי לעיוני והדר מימשך רב אשי אמר מדרישא משיכה אינה קונה סיפא נמי משיכה אינה קונה ואיידי דתנא רישא משך תנא סיפא נמי משך רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה רישא נמי משיכה קונה ורישא ג) הכי קאמר אם לא נתן ולא משך יחזור מאי יחזור יחזור בדברים קסבר י) דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה והני מילי ישראל מישראל דקיימי בדבורייהו אבל ישראל מעובד כוכבים דאינהו לא קיימי בדבורייהו לא: מתני'

מה עמיתך בחדא. משיכה: **אף עובד כוכבים בחדא.** בכסף ולא במשיכה דהכי משמע עמיתך במשיכה ולא עובד כוכבים: **מכסף מקנתו.** בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר ה): **לאמימר דאמר כו'.** בפרק בתרא דע"ז (דף עא.): **הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן דאמר.** בפרק הזהב (ב"מ מז:) דבר תורה מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו דגמרינן ו) הדיוט מהקדש ומשיכה לא קניא איכא למימר לעמיתך אתי למימר מיד עמיתך בכסף ומיד עובד כוכבים במשיכה: **מפורשת מן התורה.** מיד עמיתך משמע מיד ליד: **אמרי לעמיתך.** דממעט כנעני מדין אונאה דכתיב בסיפיה דקרא קממעטי ליה: **אונאה מאל תונו איש את אחיו נפקא.** דמשמע אחיו ולא כנעני: **חד למעוטי כנעני וחד למעוטי הקדש.** מאונאה: **כמ"ד גזילו.** של כנעני אסור בב"ק בפ' הגוזל בתרא (דף קיג:): **אמרי.** ודאי אי סבר גזילו של כנעני מותר תו לא אתא קרא למישרי אונאה אלא למעטיה מדין קנייה וכיון דאמר עובד כוכבים קנה במשיכה על כרחך כר' יוחנן סבירא ליה דמכסף קא ממעיט ליה: **גרוטאות.** חתיכות כסף: **יחזיר.** דמשיכה אינה קונה: **ליס המלח.** דעבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטילה עולמית: משיכה למה לי: **מקח טעות.** דלא ידע דאית בה עבודת כוכבים הלכך מני למיהדר ביה: **רישא איכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות.** בתמיה: **רישא וסיפא מקח טעות.** ומדינא מני מהדר ביה נמי בסיפא ומיהו רבנן גזרו כיון דיהיב זוזי והדר שקיל להו מיחזי כמוכר עבודת כוכבים ורישא דלא יהיב זוזי וכי מהדר לה לא מידי שקיל לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ומשום הכי נקט מתן מעות אע"ג דקיבל עליו לדון בדיני ישראל: **דלא הוה ידע.** דלית בהו עבודת כוכבים דהא לא יהיב זוזי דלימא איבעי לעיוני דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות: **איבעי לעיוני.** ומדלא עיין אחולי אחיל והוי משיכתו משיכה גמורה: **רב אשי אמר.** לעולם בשלא קיבל עליו לדון בדיני ישראל ולא קשיא סיפא לר' אושעיא ודקאמרת אי מעות קונות משיכה ל"ל משיכה לאו דוקא דמדרישא משיכה אינה קונה דקתני יחזיר ד) סיפא נמי משיכה אינה קונה: **רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה כו'.** וכגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל. וקסבר האי תנא דאיצטריך למימר דאין צריך לעמוד בדיבורו עם העובד כוכבים: **דקסבר דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה.** אם חוזר בדיבורו: מתני'

דבר תורה מעות קונות. פירש בקונטרס דכתיב בהקדש ונתן הכסף וקם לו וגמר הדיוט מהקדש ה) ול"ת לר"ל נקיט דאמר משיכה מפורשת מן התורה ליגמר שיקנה כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תקני בהקדש כמו בהדיוט ותירץ הרב רבי יהודה בר נתן דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ולהכי פריך טפי כסף (ב) מבהדיוט שבהדיוט דאפשר במשיכה לא יהא (אלא) קנין אחר ו) וגרסינן לר"י דמקרא נפיק ליה שפיר דדרשינן מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף ומדעובד כוכבים בחדא ישראל נמי בחדא דשייכא למילף זה על זה דליכא למימר דלא משתעי קרא אלא דעובד כוכבים בהא או בהא וכן ישראל דא"כ הוי שוין ואפילו אם תימצי לומר שיקנה חליפין בישראל ולא ז) בעובד כוכבים ולא כדפרישית לעיל מני למימר דלא משתעי קרא אלא בקנינין הרגילין ומצויין כגון כסף ומשיכה והכא למדין ישראל ועובד כוכבים זה מזה ועוד מפרש ר' טעמא דר' יוחנן דמעות קונות מגופיה דקרא דאו קנה מיד עמיתך דסתם קנין דקרא במעות כדכתיב (ירמיה לב) שדות בכסף יקנו וכתיב מכסף מקנתו (ויקרא כה) ח): **בכמ"ד** גזלו הכנעני מותר. פ"ה פלוגתא בהגוזל בתרא (ב"ק קיג:) וכולה שמעתא דהתם מוכח דאסור והפקעת הלוואתו פליגי אבל בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נז.) תניא גזל וגנב וכן יפת תואר ישראל בכנעני מותר ובפ' המקבל (ב"מ דף קיא:) נמי אמר חד למישרי גזילו של כנעני וחד למישרי עושקו גבי לא תעשק את רעך ולא תגזול ולא"ת וגזל הכנעני היכי שרי הכתיב (ויקרא כה) וחשב עם קונהו ובכנעני שהוא תחת ידך משתעי דאי אין תחת ידי מי לימא לפי שהוא שענר ט) יכול י"ל היכא דאיכא חלול השם ודאי אסור וכי שריא היכא דלאית ליה לאישתמוטי וגזל ממנו בעלילה או בכמה ענינים: **ואי** אמרת מעות קונות משיכה למה לי. תימה דבפ' בתרא דע"ז (דף עא.) מייתי הך ברייתא למידק איפכא מרישא דקאמר ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים קונה אמאי יחזיר ואומר ר"י דהמקשה סובר הכא והתם דתרוייהו בעינן בכנעני משיכה ומעות והשתא ניחא ליה הכא והתם רישא וסיפא:

הכי קאמר אע"פ שנתן מעות אי משך אין אי לא משך לא. ול"ת והא איכא מי שפרע יש לומר כשקבל עליו לדון בדיני ישראל ומי שפרע אין זה דין א"נ כמו שמפרש ר"ת בפרק הזהב (ב"מ מז:) כ) דלענין יוקרא וזולא צריך מי שפרע אבל לא במקום שמפסיד לגמרי ולע"ג דבסמוך מפורש משום דברים בעלמא לא הוה בהו משום מחוסרי אמנה היה נאסר משום דמחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ואביי לא חייש למיחזי עבודת כוכבים ביד ישראל ועוד דכאן לא מיחזי כלל כיון דמי שפרע ליכא כדפרישית וליכא נמי משום מחוסרי אמנה בעובד כוכבים ל) מבישראל: **דכיון** דיהיב זוזי איבעי ליה לעיוני והדר ממשך. ואף על גב דבשאר מקח טעות לא אמרינן הכי שאני לוקח גרוטאות מיד עובד כוכבים דאיבעי ליה לאסוקי אדעתא טפי שמא יש בהן עבודת כוכבים: **רב** אשי אמר מדרישא משיכה אינה קונה. לפי מה שרגיל ר"ת לפסוק כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות משום דפסיק רבא בהחולץ (יבמות דף לו.) בכל דוכתא כוותיה היכא דפליג עליה ריש לקיש בר מתלת קשה מכאן דרב אשי דהוא בתרא יותר מרבינא סבר כריש לקיש דמשיכה מפורשת מן התורה מדקאמר משיכה בעובד כוכבים לא קני אלמא דדרשינן לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף דאי כרבי יוחנן הא אמר לעמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וי"ל דרב אשי דהכא הדר ביה לגבי אמימר כדמוכח פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עא.) גבי הא דאמר אמימר משיכה בעובד כוכבים קונה תדע דהני פרסאי משדרי פרדשני אהדדי ולא הדרי בהו ושקלו וטרי התם רבינא ורב אשי בהסיא מילתא ובסוף שמעתא מסקינן ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ וגם רבינא מקשה התם לרב אשי מדרבי יוחנן מ) לבן נח ולא קא"ל רב אשי רבי יוחנן לטעמיה דאמר דבר תורה מעות קונות ולנה

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה א טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף א:
ח ב מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ז טוש"ע ח"מ סימן רכז סעיף כו:
ט ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' כט:
י ד מיי' פ"א מהלכות גזלה הלכה ב טוש"ע ח"מ סימן שנט סעיף א:
יא ה מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ה טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ג:
יב ו מיי' פ"ז מהלכות מכירה הלכה י טוש"ע ח"מ סימן רד סעיף י:

* * *

שיטה מקובצת

א) חד בכנעני וחד בהקדש וצריכי. תימה דבפ"ק דפסחים גבי בל יראה ממעטינן מחד לך של אחרים ושל גבוה ואע"ג דהתם כתיבי טובא לך כולהו צריכי כדמפרש בפ' כל שעה וי"ל דהתם שייך למעט שפיר אחרים וגבוה מחד לך אבל הכא גבי גבוה שייך טפי עמיתיה ואחיה מבעובד כוכבים ומיהו תימה גבי נזיקין בפ' ד' וה' ממעטינן מחד רעהו הקדש ועובד כוכבים ואור"י דשאני הונאה מנזיקין דהונאה הוי בעין גזל ואין סברא לפטור בהקדש מקרא דעובד כוכבים גופיה וא"ת (הר"א רפסחים) והא במנחות בפ' רבי ישמעאל (דף ס"ז) גרסינן אבל הכא חדי עריסותיכם כתיב חד כדי שיעור עיסה מכבר יחד עריסותיכם ולא של עובד כוכבים עריסותיכם ולא של הקדש והיינו כמו בפסחים ובהרי"א דרשינן בחולין פרק ראשית הגז מחד עריסותיכם כדי עריסותיכם ובפרק השוכר את הפועלים גבי אכילת פועל משמע מחד רעך ממעטינן הקדש ועובד כוכבים וצריך לתרץ כמו שתירצנו מיעוט ובההיא דמנחות למאי דפטר מירוח הקדש ומירוח העובד כוכבים משמע דנפיק מחד דגנך ולמאי דפטר במירוח הקדש ומחייב במירוח עובד כוכבים צריך טעם מ"ש דמסברא ממעטי מחד דגנך כמו בכל דוכתא: ב) אבל הקדש יש לו אונאה אע"ג דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל היינו במתכוין אבל בטעות הוי"א דיש אונאה. כ"ה בתוס' כ"י: ג) ה"ק אם עד שלא נתן וכו' כי מצאתי בס"י וז"ל תוס' חיצוניות אם לא נתן מעות ולא משך יחזור דהכי משמע אם הוא עד שלא נתן וגם עד שלא משך שלא עשה לא משיכה ולא כסף יחזיר וכו' וכן כתוב בתוספות לקמן דף י"ד: ד) לעולם וכו' סיפא נמי משיכה אינה קונה אלא מתן מעות ואיידי דתנא רישא משך דאשמעינן דמשיכה אינה קונה תנא נמי סיפא משך ע"כ: ה) וא"ת לר"ל וכו' נ"א בס"י וא"ת לר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לא גמרי' שיקנה גם כסף בהדיוט כמו בהקדש ומשיכה נמי תיקנו וכו':

* * *

רבינו גרשום

לחזור בו. הא ליכא למימר דהשתא גופו קנה בכסף כ"ש ממונו: ואימא. מיד עמיתך במשיכה ג"כ דהא מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתי כסף ומשיכה: דומיא דעמיתך מה עמיתך בחדא במשיכה ולא במעות אף עובד כוכבים בחדא במעות ולא במשיכה. וכדאמרי לעובד כוכבים כלל כלל לא דאיתי קנה מישראל לא במשיכה ולא בכסף: אמרי לאו ק"ו הוא. לגופו דישראל קנה בכסף כ"ש ממונו בהכתב (ע"כ שייך לע"א): ולאמימר דאמר. בבבא מציעא משיכה בעובד כוכבים קונה הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ישראל מישראל ולא משיכה. מתרץ לה

מסורת הש"ס

א) [ע"ז עא.], ב) ב"מ מז: מח: [סנהדרין סח: קדושין כ. כח: חולין פג.], ג) [ב"ק קיג: ב"מ פו:], ד) ע"ז נג. עא., ה) [רש"ש מוחק זה], ו) [ב"מ מט.], ז) [מכאן שייך עד לעיל], ח) ע"ל שייך לע"א, ט) ונמר ל"ק, י) ל"ק ע"ז, כ) ועוד נראה כי שפיר דדרשינן ל"ק, ל) בעובד כוכבים כדפירשתי לעיל ל"ק, מ) [וע"ע תוס' סנהדרין סח:] ד"ה שמלן, נ) מצנת היובל ל"ק, ס) [ד"ה אי אמרת], ע) שייך ל"ק, פ) [נ"ל כמו בישראל], צ) תהיה דבן נח ל"ק.

* * *

תורה אור השלם

1. וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו: ויקרא כה יד

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' משיכה לא קניא אלמא: (ב) תוס' ד"ה דבר וכו' טפי כסף בהקדש מבהדיוט ובהדיוט וכו' לא יהא לו קנין אחר:

* * *

מוסף רש"י

משיכה בעובד כוכבים קונה. אע"ג דלא יהיב מעות דמי לישראל, מכי משך מיניה קנייה. וכן ישראל מעכו"ם (ע"ז עא.). דבר תורה מעות קונות. מכיון שנתן מעות למוכר אין אחד מהם יכול לחזור. דגמרינן מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו (ב"מ מז:). כן יסתפר בלוקח מן ההדיוט (ערכין כט.). גרוטאות. שברי כספים (ע"ז נג.). אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. לעכו"ם ויטלנה ואחר כך אם ירצה יקנהה ממנו, ולא"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים ביד ישראל היא ואינה בטלה, דהא משיכה בטעות הואי דלא ידע שיש בכאן עבודת כוכבים (שם נג:). דלא קנייה ולא מחייב לבערה (שם שם.). יוליך הנאה לים המלח. ואין רשאי להחזירה לעכו"ם וליטול מעותיו דאע"ג דמשיכה בטעות הואי כיון דיהיב דמי כי הדר שקליהו מיחזי כמוכר עבודת כוכבים (שם נג.).

* * *

רבינו גרשום (המשך)

הכי לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה. משום הכי איצטריך למיכתב לעמיתך דעמיתך בכסף ולא לעובד כוכבים ומהפך ליה שמעתא דר' יצחק אלא אי סבר לה כר"ל דקיש כר' א"כ לעמיתך מאי אתא למעוטי ביד דהדורייהו במשיכה: וחד למעוטי הקדש. שלא תאמר לא תהא כח הדיוט חמור מהקדש קמ"ל לעמיתך ולא להקדש: גזלו אסור. דעובד כוכבים: אי סבר לה כמאן דאמר גזלו מותר ולא איצטריך לעמיתך לאונאה על כרחך אמימר כרבי יוחנן ס"ל דאמר דבר תורה מעות קונות והלכך איצטריך לעמיתך דלעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה: גרוטאות. חתיכות כסף קטנות: יוליך הנאה לים המלח. דהשתא הוויין שלו ואסור לקיימה ברשותו ואסור לו למוכרה: אי הכי קשיא רישא. דאמאי יחזיר והא משך והיה [צריך] להוליך לים המלח: דאיכא מקח טעות. דלא ידע דהוה בהו עבודת כוכבים: רישא ויסיפא מקח טעות. ומשיכה קונה שקבל לדון בדיני ישראל: ואביי אמר לך. לעולם כדאמינא רישא דאיכא מקח טעות דאע"ג דמשך כיון דאכתי לא יהיב זוזי לא דק אי הוי בהו עבודת כוכבים אי לא הלכך יחזיר: וסיפא לאו מקח טעות. דכיון דיהיב זוזי והדר משך עיוני עיין [ומדלא עיין] אחולי אחיל ולא הוי מקח טעות: מאי יחזור. הא לא משך כלום: יחזור בדבריו מתנאי הקנאה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones